

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В ГАЛУЗІ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ДОШКІЛЬНИКІВ

Актуальність. В умовах утвердження державного суверенітету України, демократизації і гуманізації суспільного життя, зміцнення незалежності держави досягнуто такого доробку в теорії і практиці національної системи освіти і виховання, який сприяє процесу активізації науково-дослідницької роботи в галузі естетичного виховання. Утілення в практику Закону України «Про освіту» зумовлює пошук народознавчих шляхів, які забезпечують засвоєння дітьми надбань культури та мистецтва, починаючи вже з дошкільного закладу. На сучасному етапі розбудови української державності одним з головних завдань є виховання дітей дошкільного віку на засадах естетичного виховання, української національної культури. Як могутнє досягнення цивілізації демократична українська держава створює найсприятливіші умови для вільного розвитку культури, духовності, творчості в Україні [3, 2].

Образотворче мистецтво – універсальна форма вираження духовного світу людини, її матеріальної культури. Завдання педагога – ввести дитину в світ образотворчого мистецтва, розвинути її зорове сприйняття, сформувати елементарні естетичні уявлення про оточуючу дійсність.

Розвиток зорового сприйняття, спостережливості, просторового мислення, почуття кольору, тонких рухово-моторних навичок, які виробляються в правильно організованій образотворчій діяльності дошкільників, має велике значення в різних галузях життя, в тому числі і в освітянській.

Освіта в умовах сучасного динамічного суспільства вимагає постійної творчої активності всіх учасників педагогічного процесу. Особливо зростає значення творчої ініціативи педагогів у пошуку нової стратегії і тактики демократизації і гуманізації педагогічної діяльності.

Образотворче мистецтво є особливою галуззю дошкільної освіти, де нині впроваджуються нестандартні, інноваційні підходи, індивідуальні пошуки технологій художнього втілення образів є постійним конструктивним елементом творчої діяльності педагога. У змісті означеної методики простежуються два взаємопов'язані напрямки інноваційних пошуків: один – по лінії відкриття нестандартних, доступних для дітей виражальних засобів створення образів у різних видах образотворчої діяльності, інший – пошуки оригінальної методики роботи над реалізацією творчих задумів дітей.

Мета – визначити особливості прояву естетичних почуттів дошкільників засобами образотворчого мистецтва.

Мистецтво в дошкільних закладах має своє призначення. У ньому художній образ знаходиться в прямій залежності від призначення речі і матеріалу, з якого вона виготовлена. Тому творчі образи і матеріали, в яких вони реалізуються в малюнку речі, непостійні і дуже різноманітні, як і сама область прикладного мистецтва [2, 2].

Засвідченнями більшості відомих дослідників, які займалися вивченням

питань з дитячої образотворчої діяльності, вже з перших етапів цієї діяльності дитина починає засвоювати окремі засоби зображувальної мови, яка притаманна професійному мистецтву, хоч у використанні цих засобів дітьми виявляються характерні особливості, специфічні для дитячої діяльності [5, 29].

Під впливом навчання, що проводиться в дошкільних закладах, у дітей з'являються прагнення до засвоєння нових знань і вмінь, інтенсивно розвивається увага, сприйняття, спостережливість.

Основу зображувальних засобів складають: малюнок, лінія, колір, завдяки яким діти відображають навколишній світ і виражають своє відношення до зображуваного

Нині педагоги в дошкільних закладах успішно працюють над втіленням нових технологій ведення занять з образотворчої діяльності. Вони формують розуміння того, що техніка малювання включає широке коло питань: набуття спеціальних навичок, способів і прийомів, за допомогою яких виконується художній твір, що є безпосереднім результатом роботи художника зі спеціальними матеріалами та інструментами, знайомлять зі способами їхнього використання. У поняття техніки включається не лише розвиток ока і руки, їхня узгоджена діяльність, а й особливого значення надається вмілому, правильному зображенню контура, форми, кольору предметів. Сюди включається також техніка ліній, заштриховування, заливки, накладання більш посилених тонів, певна манера малюнка і письма, спосіб використання тих чи інших матеріалів (паперу, олівця, вугілля, пастелі, олійної фарби, акварелі, гуаші, темпері та інші) у співвідношенні з їхніми якостями і зображувальними властивостями. Діти люблять малювати свічкою, пальцями, долоньками, губами, зубною щіткою, коктейльною соломкою, на папері, лінолеумі, асфальті, снігу, склі.

На противагу традиційності, нетрадиційність дає можливість відійти від стереотипів, надати дитині максимальну свободу в її образотворенні. Нетрадиційні техніки досить прості в технічному плані, діти легко їх засвоюють і отримують задоволення від результатів. Вони також дають дітям унікальні можливості для експериментування, пошуків образів, сміливих втілень на папері незвичайних фантазій, вражень, думок. Нетрадиційні техніки створюють особливі виражальні можливості для зображення певних тем або образів.

Нетрадиційні техніки малювання відкривають широкі можливості для розвитку уваги і творчих здібностей дітей, вони описані в мистецькій і методичній літературі, але підготовка до роботи нетрадиційною технікою вимагає значної підготовки з боку вихователя.

Сприймаючи твори мистецтва, дитина розвиває музичний слух або поетичний хист, вона виявляє здатність помічати й емоційно відгукуватися на виражально-зображувальні засоби творів мистецтва, пояснювати їхні особливості, оцінювати музичні, літературні, малярські твори. Тільки в зображувальній діяльності розвивається естетичне сприймання емоцій, які переходять в естетичні почуття, що діють на формування естетичного ставлення до дійсності. Для розвитку естетичного сприймання важливо при ознайомленні з предметом підкреслити його красу, використовуючи обрані літературні порівняння. При систематичному, послідовному навчанні у дітей розвивається: художній смак, почут-

тя ритму, досвіду користування простими знаряддями, дошкільники оволодівають багатьма практичними навичками. В естетичному кругозорі сучасного дошкільника відсутні знання про закони естетики і художньої творчості, про критерії краси і мистецтва в дійсності, про що повинні пам'ятати педагоги.

Важливе значення в естетичному розвитку старших дошкільників має розвиток уяви, яка забезпечує формування естетичних переживань і творчої діяльності дитини. Формування естетичного переживання охоплює розвинені емоції, роботу мислення та уяви, потребу в естетичній діяльності.

Важливим напрямом естетичного виховання дітей дошкільного віку є художнє виховання — виховання особистості засобами мистецтва, завданнями якого є систематичний розвиток естетичного сприймання, почуттів і уявлень дітей; прилучення дітей до діяльності у сфері мистецтва, виховання прагнення вносити елементи прекрасного в побут, природу, власну діяльність; розвиток художньо-творчих здібностей у різних видах діяльності.

Естетичне виховання тісно пов'язане з вихованням почуттів. Усі види мистецтва, краса природи сприяють розвитку естетично насиченого сприймання, яке викликає хвилювання, радість, захоплення, зацікавленість, прагнення створити прекрасне [4, 79].

На цьому фоні в дітей дошкільного віку розвиваються художні здібності, які виявляються індивідуально у різний час і в різних формах. Тому помилково поділяти дітей на здібних і нездібних до художньої творчості. Безумовно, природні задатки дітей відіграють у художньому вихованні значну роль, однак без систематичного навчання їхній розвиток сповільнюється.

Естетичне виховання сприяє можливості художнього розвитку кожної дитини. Воно формує самостійну художню діяльність, яка виникає з ініціативи дітей, відповідає їхнім інтересам та потребам і вимагає особливого ставлення дорослого, непрямого педагогічного керівництва для збереження інтересу до самостійної творчої діяльності [3, 3]. Зображувальна діяльність — як вид художньої діяльності, повинна носити емоційний творчий характер. Педагогу потрібно знати як створити відповідні умови для цього. Поряд з поняттям «естетичне виховання» існує поняття «художнє виховання» — це виховання засобами мистецтва, спрямоване на розвиток естетичного сприймання змісту і форми творів мистецтва, формування художніх смаків і здібностей до виконавчої і творчої діяльності з певного виду мистецтва і, зокрема, образотворчого, яке не втратило широкого виховного значення й досі.

Основою естетичного виховання є певний рівень художньо-естетичної культури особистості, її здатності до естетичного освоєння дійсності. Цей рівень виявляється як у розвитку всіх компонентів естетичної свідомості (почуттів, поглядів, переживань, оцінок, смаків, потреб та ідеалів), так і в розвитку умінь і навичок активної перетворюючої діяльності у мистецтві, праці, побуті людських взаєминах [4, 87].

Естетичне виховання проникає в усі сфери дитячого життя, воно забезпечується всіма ланками виховання і використовує багатство і різноманітність його засобів.

Методологічною основою і важливим принципом естетичного виховання

на сучасному етапі є ідея комплексного підходу, який у реалізації системи естетичного виховання має подвійне значення.

По-перше, система естетичного виховання має будуватися так, щоб різні види мистецтва постійно взаємодіяли між собою у процесі впливу на дитину, тобто виникає необхідність тісної взаємодії різних видів мистецтва на основі міжпредметних зв'язків.

По-друге, естетичне виховання як виховання засобами мистецтва, так і засобами дійсності повинно стати органічною частиною будь-якого виду виховання [4, 36].

Нові завдання в галузі дошкільного виховання суверенної України докорінним чином змінили і установки в естетичному вихованні. Від завдань бачити, відчувати, розуміти прекрасне вони перетворилися на більш складні і пов'язані зі здатністю творити його у навколишній дійсності, праці, мистецтві, у повсякденному житті. Ця здатність є важливою ознакою нашого часу і забезпечується завдяки реалізації принципу естетизації усього дитячого життя.

Ці принципи забезпечують реалізацію системи естетичного виховання і сприяють формуванню естетичної культури підростаючого покоління.

Основним структурним елементом системи естетичного виховання є особистість, оскільки мета, завдання, специфічні методи естетичного виховання орієнтовані на естетичний і загальний розвиток особистості, її збагачення у педагогічному процесі з урахуванням індивідуальних і психологічних особливостей організації впливу на дітей різного віку.

Однією з провідних підсистем естетичного виховання є навчально-виховний процес дошкільного закладу. Керівну роль у забезпеченні педагогічної цілеспрямованості цього процесу відіграє педагог.

Таким чином функціонування системи естетичного виховання ефективно відбувається тоді, коли вона діє не ізольовано, а включається у комплекс усієї навчально-виховної роботи і здійснюється з допомогою цілеспрямованого педагогічного керівництва.

Вміння бачити, розуміти і створювати прекрасне робить духовне життя людини багатим, цікавим, дає йому можливість відчути найбільшу духовну насолоду. Від того, як людина відчуває, переживає прекрасне і неестетичне, піднесене і низьке – в більшості залежить від її поведінки в суспільстві. Це означає, що потрібно, щоб людина мала дійсно прекрасні естетичні ідеали [4, 78].

Поскілки людина постійно прагне до краси, прагне боротися з нестабільним, противним, а її ідеали краси складаються під впливом різних життєвих явищ, відносин і витворів мистецтва, треба навчити дитину глибоко розвиватися у всьому різновиді жанрів мистецтва, з тим, щоб вона могла безпомилково відрізнити прекрасне, піднесене, художнє від низького, спотвореного, антихудожнього.

Щоб насолоджуватися красою і створювати її, потрібно володіти якостями, які в своїй спільності формують естетичну культуру особистості. Першоосновою усієї культури є естетичне почуття, особлива емоційна відповідь на прекрасне. Але цього не досить. Для того, щоб в повній мірі сприймати красу або виявляти себе в художній творчості, потрібно володіти значним фондом теоре-

тичних знань, на базі яких розвивається уява і розуміння естетичних цінностей.

Особливе значення для формування естетичного ставлення до дійсності має естетичний ідеал як ціль чи приклад, що збільшує потяг до краси. Відображенням естетичних позицій, поглядів, ідеалів людини є естетичний смак, вміння відрізнити прекрасне від некрасивого, справжню красу від уявної. Ще одним показником естетичного ставлення людини до навколишнього середовища є естетичні інтереси і потреби, які найбільш чітко відображають ціннісні орієнтації особистості в сфері прекрасного. За допомогою естетичних почуттів ми головним чином сприймаємо і оцінюємо красу у мистецтві і дійсності. Завдячуючи художнім смакам, людина сама створює прекрасне в процесі творчої діяльності.

Отже, естетичне виховання засобами образотворчого мистецтва – один з ефективних методів пробудження в дитини творчих задатків, розвитку творчого мислення, що важливо для вирішення різних проблем, які виникають в процесі дитячої діяльності з предметного, тематичного малювання, ліплення, з декоративно-прикладного мистецтва і художньо-оформлювальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 1999.
2. Концепція дошкільного виховання в Україні. – К., 1993.
3. Державна національна програма «Освіта. Україна ХХІ століття» // Освіта. – 1993. – № 44–46.
4. Ветлугина Н.М. Эстетическое воспитание в детском саду. – М., 1985.
5. Шульга Л.М. Развитие творческих способностей детей дошкольного возраста на занятиях с рисованием. – К., 1995.